

Яромка Марына Віктараўна

магістрант кафедры замежнай літаратуры
філалагічнага факультэта
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
г. Мінск, Беларусь

Maryna Yaromka

MA student at the Department of
Foreign Literature
of the Faculty of Philology
Belarusian State University
Minsk, Belarus
maryna.yaromka@gmail.com

АСЭНСАВАННЕ ІДЭЙ «РУХУ 4-ГА МАЯ» Ў ТВОРЧАСЦІ БА ДЗІНЯ

REFLECTION ON THE “MAY FOURTH MOVEMENT”
IDEAS IN BA JIN’S WORKS

Артыкул раскрывае спецыфіку і эвалюцыю асэнсавання ідэй «руху 4-га мая» ў творчасці Ба Дзіня (巴金, 1904–2005). Калі ў творах ранняга перыяду выяўлены бунт супраць традыцыйнай маралі, апантанае змаганне за новыя ідэалы, то пазней пісьменнік пераходзіць да асэнсавання лёсу маленькага чалавека ў складаных гістарычных умовах і выяўляе канфлікт ідэй новага часу і традыцыйнай маралі як фундаментальную праблему акрэсленага перыяду.

Ключавыя словы: *Ба Дзінь*; «*маленькі чалавек*»; «*рух 4-га мая*»; «*рух за новую культуру*»; *топас*; *унутраны маналог*; «*Халодная ноч*».

The article reflects on the specifics and evolution of “May Fourth Movement” ideas in Ba Jin’s (巴金, 1904–2005) works. Whilst the works of the early period express rebellion against traditional morals, passionate battle for the new ideas, in the later period the author moves on to contemplate the fate of a little man put into the complicated historical context and reveals the conflict between new ideas and traditional morals as the fundamental problem of the given period.

Key words: *Ba Jin*; “*Cold Nights*”; *internal monologue*; “*little man*”; “*May Fourth Movement*”; “*The New Culture Movement*”; *topos*.

1920-я гг. ў культуры Кітая характарызуюцца як перыяд пад уплывам «руху 4-га мая» (五四运动 wǔsì yùndòng), які з’яўляецца адной з найбольш значных падзей у гісторыі Кітая XX стагоддзя. 4 мая 1919 г. ў Пекіне адбываецца выступ супраць імперскага і феадальнага ладу за дэмакратызацыю, а таксама супраць 156-га артыкула Парыжскай мірнай дамовы, паводле якога нямецкія канцэсіі ў правінцыі Шаньдун былі перададзеныя Японіі. Палітычныя падзеі адбіліся і на сферы культуры. З 1915 г. адбываецца літаратурная рэвалюцыя, «рух за новую культуру» (新文化运动 xīn wénhuà yùndòng), які маркіруе канец класічнай і пачатак новай літаратуры.

Дадзены рух звязваецца з часопісам «Новая моладзь» (新青年 Xīn qīngnián) і такімі дзеячамі, як Ху Шы (胡适 Hú Shì, 1891–1962), Чэнь Дусёў (陈独秀 Chén Dúxiù, 1879–1942), Лу Сюнь (鲁迅 Lǔ Xùn, 1881–1936).

Перыяд «4-га мая» характарызуецца актыўнай крытыкай канфуцыянскіх ідэй, бо яны ўвасаблялі стары лад, у тым ліку палітычны, і выкарыстоўваліся пры спробах рэстаўрацыі манархіі [1, с. 18]. Юань Мэйцінь вылучае такія рысы новай літаратуры, як ідэалізм, энтузіязм, крэатыўнасць, высокая ступень пачуццёвасці, імпульсіўнасць, выкрыццё сапраўднасці, напоўненасць пачуццямі трывогі, нуды, прыгнечанасці [2, с. 10]. У ідэйным плане новай літаратуры ўласцівыя настроі бунту супраць існага ладу, імкненне да вызвалення, стварэння новага.

Адно з ключавых пытанняў дадзенага перыяду – праблема чалавека і грамадства, асабістай свабоды. У межах канфуцыянства асоба апынаецца абмежаванай, адмова ад асабістых памкненняў нярэдка выступае ўмовай шанавання старэйшых (孝 xiào) [3]. Акрамя таго, сям'я ў кітайскай традыцыйнай культуры непарыўна звязаная з дзяржавай: гэта дзве мадэлі, паводле якіх арганізаванае жыццё чалавека і грамадства. Падчас палітычнага крызісу менавіта сям'я выступае захавальнікам іерархічных адносін, якія пры магчымасці мусяць быць адноўленымі і ў дзяржаве. Пасля падзення імперыі Цін манархічны лад быў пераможаны, аднак маральныя нормы, укараненыя ў сям'і як інстытуце, працягвалі існаваць і ўплываць на тое, як чалавек пазіцыянаваў сябе ў грамадстве [1, с. 18].

Супярэчнасць традыцыі і новых ідэй, кітайскіх уяўленняў і заходніх поглядаў выявілася ў гэты перыяд надзвычай востра. Няпэўнасць, немагчымасць выбару ні аднаго, ні другога акрэсліваюцца даследчыкамі наступным чынам: «Заходняму вучэнню можна верыць, але яго нельга лічыць сваім, кітайскае вучэнне можна лічыць сваім, але яму нельга верыць» (Пераклад з кітайскай тут і далей наш. – М. Я.) [4]; «Розум звернуты да будучыні (на Захад), пачуцці азіраюцца на традыцыю (Кітай)» [5]. У выніку пісьменнікі дадзенага перыяду апынуліся перад невырашальнай супярэчнасцю асобы і сям'і, новага і традыцыі, у сваіх дзеяннях намагаючыся аддаліцца ад старога, але ўнутрана вяртаючыся да яго [6].

Ідэі «4-га мая» выявіліся ў творчасці Ба Дзіня (巴金 Bā Jīn, 1904–2005), класіка кітайскай літаратуры, аднаго з найвядомейшых аўтараў XX ст., які прыйшоў у літаратуру ў 1920-я гг., пісаў кароткую прозу, раманы, эсэ. Паводле Юань Мэйцін, Ба Дзінь з'яўляецца найбольш уплывовым пісьменнікам, на каго паўздзейнічалі акрэсленыя ідэі, што пацвярджаецца і самавызначэннем аўтара: ён называў сябе «дзіцём 4-га мая» (五四的产儿 wǔsì de chǎn'ér) [7].

На постсавецкай прасторы Ба Дзіню прысвечаны шэраг аглядных прац [8; 9; 10]; творчасць пісьменніка даследуецца ў кантэксце гістарычных падзей [11], выступае аб'ектам кампаратыўных даследаванняў кітайскай прозы [12; 13; 14; 15], а таксама пры супастаўленні кітайскай і рускай літаратур [16; 17]. У беларускім літаратуразнаўстве творчасць Ба Дзіня не даследавалася.

Актуальнасць вывучэння творчасці Ба Дзіня ў Беларусі абумоўленая, па-першае, неабходнасцю больш глыбокага разумення кітайскай літаратуры, знаёмства беларускага чытача з кітайскай прозай ХХ ст., што спрыяе развіццю адносін Беларусі і Кітая ў сферы культуры. Па-другое, вывучэнне гістарычнага досведу іншага народа прапануе альтэрнатыўны ракурс разгляду ўласнай гісторыі, спрыяе выяўленню нацыянальных і ўніверсальных спосабаў асэнсавання рэчаіснасці ў літаратуры. Па-трэцяе, разгляд творчасці Ба Дзіня ў кантэксце развіцця кітайскай літаратуры выступае крокам да распрацоўкі тэрміналагічнай базы і метадалогіі даследавання кітайскай прозы.

Мэта дадзенага артыкула – выявіць асаблівасці трансфармацыі ідэй перыяду «4-га мая» ў ранніх і позніх творах Ба Дзіня. У артыкуле праводзіцца сістэматызацыя даследаванняў кітайскіх літаратуразнаўцаў, апублікаваных у апошнія дзесяцігоддзі, што адлюстроўвае сучасны погляд на творчасць пісьменніка.

Кітайскія даследчыкі вылучаюць ранні перыяд творчасці Ба Дзіня, калі тэксты перадаюць ідэі новай літаратуры, і пазнейшы перыяд, калі аўтар перастае пісаць пра сацыяльную барацьбу моладзі, заганы і разбурэнне традыцыйнай сям'і і пачынае надаваць асноўную ўвагу лёсу маленькага чалавека, яго складанаму жыццёваму шляху і супярэчліваму ўнутранаму свету [18, с. 36]. У пазнейшы перыяд Ба Дзінь пазбаўляецца захопленнага ўсхвалення і пераходзіць да больш сталага, асэнсаванага погляду на тагачаснае жыццё [19].

Вывучаючы ідэйную эвалюцыю твораў Ба Дзіня, кітайскія літаратуразнаўцы засяроджваюць увагу ў асноўным на двух знакамітых творах аўтара – раманах «Сям'я» (家 Jiā, 1929) і «Халодная ноч» (寒夜 Hányè, 1947). Юань Мэйцінь называе раман «Сям'я» рэпрэзентатыўным тэкстам для ранняга перыяду творчасці Ба Дзіня [2, с. 10]. У 1930-я гг. фокус творчасці пісьменніка змяшчаецца ў бок ваеннай тэматыкі і лёсу маленькага чалавека, а ў сярэдзіне 40-х гг. Ба Дзінь піша раман «Халодная ноч», які Джэн Сяньцінь характарызуе як «песімістычны, безнадзейны раман» [20].

Гао Дзінь раскрывае змены ў творчасці Ба Дзіня наступным чынам: «Ад надзеі да безнадзейнасці, у творчым мысленні Ба Дзіня адбылася

перамена: гэта больш не натхнёнае імкненне да ранейшых “гераічных ідэалаў”, а асэнсаванне звычайнага жыцця. Створаныя ім героі гэта не імпэтныя маладыя людзі ў пагоні за свабодай і марамі, як Гао Дзюэхуэй, Гао Дзюэмін [героі рамана «Сям’я»], а расчараванае пакаленне Вана Вэньсюаня [герой рамана «Халодная ноч»], людзі сярэдняга ўзросту, якім пад рэальным жыццёвым ціскам застаецца адступіцца ад ідэалаў» [1, с. 18].

Падобны настрой падмацоўваецца і словамі самога Ба Дзіня ў 1946 г.: «Шэсць гадоў таму, калі я ў хуткім часе мусіў паехаць з Шанхая... У той час, хаця я адчуваў абурэнне, я мог разгледзець удалечыні ззянне надзеі. Сёння ў мяне ёсць толькі няпэўнае адчуванне, што мяне ашукалі. Надзея даўно развеялася, быццам дым» [1, с. 18].

Галоўным дасягненнем «руху 4-га мая», значным для культуры, стала вызваленне асобы. Аднак, як у хуткім часе стала відавочна, свабодны чалавек не абаронены ад трагічнага лёсу і мае нават больш падстаў сутыкнуцца з непераадольнымі цяжкасцямі, што выяўляецца ў творчасці Ба Дзіня [1, с. 21].

У рамане «Халодная ноч» характэрныя для эпохі выклікі выяўляюцца праз лёс асобнай сям’і. У цэнтры гісторыі знаходзіцца сям’я – Ван Вэньсюань і яго жонка Дзэн Шушэн, якія жывуць разам з маці Вана Вэньсюаня і маюць сына-падлетка Сяосюаня. Месцам дзеяння выступае горад Чунцін, што засяроджвае ўвагу на гарадскім топасе, праблематыцы, звязанай з жыццём інтэлігенцыі, адукаванай моладзі. Такі акцэнт выяўляецца і ў сістэме персанажаў: як галоўныя, так і другарадныя героі (калегі Вана Вэньсюаня і Дзэн Шушэн) з’яўляюцца прадстаўнікамі тагачаснай гарадской інтэлігенцыі, на прыкладзе якіх раскрываецца становішча маленькага чалавека падчас вайны.

Юань Мэйцінь, гаворачы пра лёс інтэлігенцыі ў рамане «Халодная ноч», звяртаецца да персанажа рамана «Сям’я» і кажа пра перадачу ў творы ўнутраных праблем такіх людзей, як герой рамана Гао Дзюэхуэй, іх трагічнага лёсу, калі праз досвед маленькага чалавека паказваецца глабальная праблема часу [2, с. 14]. Супастаўленне герояў двух раманаў, якія адносяцца да розных перыядаў творчасці, ілюструе эвалюцыю вобразаў персанажаў і іх стаўлення да канфліктаў у сям’і і грамадстве: калі Гао Дзюэхуэй бунтуе, адстойвае свабоду асобы і ў выніку сыходзіць з дому, то Ван Вэньсюань – больш складаны персанаж з больш супярэчлівымі паводзінамі, бо яго ідэалы знаходзяцца ў канфлікце з яго выхаваннем і характарам.

Лінь Кэдзі вылучае ў вобразе галоўнага героя рамана «Халодная ноч» дзве канфліктныя рысы: з аднаго боку, ён прадстаўнік інтэлігенцыі, які

атрымаў сучасную адукацыю, што цягне за сабой прагрэсіўнасць поглядаў; з іншага боку, ён выхаваны ў традыцыйнай кітайскай сям’і, што ў вялікай ступені сфармавала яго маральныя каштоўнасці [21, с. 88]. Ван Вэньсюань – партрэт тагачаснага адукаванага чалавека, які ўспрыняў заходнія ідэі прагрэсіўнасці, навуковасці, рацыянальнасці, але застаўся пасіўным, падатлівым, гатовым заўсёды саступаць, чаго патрабавала ад яго як ад сына традыцыйнага сям’я. Неабходнасць рэалізацыі новых ідэй і вымушанае падпарадкаванне рэальнасці, свабодны шлюб, аддаленне ад сям’і і ў той жа час немагчымасць уладкаваць жыццё матэрыяльна – тыповыя праблемы часу [1, с. 18]. Гао Дзінь падсумоўвае: «Закрываць ці стрываць – у яго [Вана Вэньсюаня] пастаянна адбываецца востры ўнутраны канфлікт» [1, с. 21].

Чэнь Гуоэнь, супастаўляючы «Халодную ноч» з апавяданнем Лу Сюня «Смутак па памерлым» (伤逝Shāngshì, 1925), адзначае ў рамане Ба Дзіня змяшчэнне акцэнта ў вызначэнні прычын трагедыі з асобы на грамадства, з пэўнага стаўлення, характэрнага для інтэлігенцыі, на абставіны, у якіх гэтыя людзі апынуліся [22, с. 89]. Так, трагізм лёсу маленькага чалавека заключаецца шмат у чым у непадуладных абставінах, выяўленых у рамане праз вайну.

Лёс інтэлігенцыі раскрыты ў рамане «Халодная ноч» не толькі праз вобраз Вана Вэньсюаня, але і праз вобраз яго жонкі Дзэн Шушэн. Гао Дзінь называе вызваленне жанчыны меркай сацыяльнага вызвалення ў цэлым, бо дадзеная праблема адначасова з’яўляецца і асабістай, і палітычнай, закранаючы, такім чынам, і канкрэтную сям’ю, і дзяржаву ў цэлым [1, с. 18].

З нагоды тэмы жаночага вызвалення кітайскія даследчыкі адзначаюць ідэйны ўплыў твораў Г. Ібсэна (H. Ibsen, 1828–1906), якія выйшлі па-кітайску падчас «руху за новую культуру» і выклікалі вялікую цікавасць і рэзананс у Кітаі [1, с. 27]. У 1918 г. выйшаў спецыяльны выпуск часопіса «Новая моладзь», прысвечаны Г. Ібсэну, які пазнаёміў кітайскага чытача з творами «Лялечны дом» (Et dukkehjem, 1879) і вобразам Норы. Жанчын, якія не пагаджаліся з існым ладам, хацелі асабістай свабоды, сыходзілі з дому, сталі называць «Норамі», вобраз ператварыўся ў сімвал вызвалення жанчыны і асобы наогул. Аднак кітайскіх пісьменнікаў цікавіла пытанне, што адбылося з Норай далей, якое для кітайскага кантэксту, улічваючы ўкараненасць традыцыйных поглядаў на сям’ю, было надзвычай вострым [1, с. 27]. Так, у 1923 г. Лу Сюнь выступае ў Пекінскім жаночым педагагічным універсітэце з прамовай «Што адбылося з Норай пасля сыходу» (娜拉走后怎样 Nuólā zǒuhòu zěnyàng), у якой падымае пытанне адсутнасці для жанчыны рэальных магчымасцей развіцця ў грамадстве, што пакідае адзіны выбар – або вярнуцца ў сям’ю старога ўзору, або загінуць. Адною

з прычын такога стану грамадства Лу Сюнь называе «дрэнную памяць» – схільнасць людзей забываць былыя памылкі і адсутнасць асэнсавання мінулага [23].

Гао Дзінь звяртае ўвагу на тое, як праблема вызвалення жанчыны развіваецца ў рамане «Халодная ноч»: у творы выяўляюцца цяжкасці, з якімі даводзіцца сутыкнуцца галоўнай гераіні. Ба Дзінь працягвае раскрываць гэтую тэму як адну з цэнтральных для перыяду, але прапануе больш праблемны погляд на сітуацыю, паказваючы, што вызваленне – гэта не момант, а складаны і доўгі шлях [1, с. 28–29].

Гаворачы пра вобраз галоўнай гераіні рамана «Халодная ноч», Мао Сыці адзначае такія рысы жанчыны новай эпохі, як імкненне да асабістага шчасця і свабоды, аднак канфлікт заключаецца ў тым, што дзеля дасягнення мэты яна мусіць карыстацца сродкамі, якія супярэчаць яе адукацыі і прынцыпам. Так, адзіным шляхам для Дзэн Шушэн застаецца быць «упрыгожаннем» побач з мужчынам, што вяртае яе да падпарадкаванай ролі, хоць і змененай, ілюструючы адыход ад ідэалаў свабоды і незалежнасці, пастуляваных «рухам 4 мая», на карысць адноснага матэрыяльнага дабрабыту [18, с. 36].

Разрыў новых поглядаў з традыцыяй выявіўся ў сутыкненні асобы і сям'і. Тэму сям'і ў акрэслены перыяд раскрывалі такія аўтары, як Лу Сюнь, Джан Айлін (张爱玲 Zhāng Àilíng, 1920–1995), Бін Сінь (冰心 Bīng Xīn, 1900–1999), Сю Дышань (许地山 Xǔ Dìshān, 1893–1941), Лі Дзежэнь (李劫人 Lǐ Jiérén, 1891–1962), чые творы былі прысвечаныя праблемам адносін бацькоў і дзяцей у межах традыцыйнай сям'і, жорсткасці і заняпаду сямейнага ладу, крытыцы традыцыйнага мыслення, крызісу сям'і пад уплывам ідэй «4-га мая» [2, с. 14]. Раманы Ба Дзіня «Сям'я», «Вясна» (春 Chūn, 1938) і «Восень» (秋 Qiū, 1940), якія складаюць трылогію «Імклівая плынь» (激流三部曲 Jīliú sānbùqǔ), выступаюць аднымі з найбольш значных твораў дадзенага перыяду, прысвечаных тэме сям'і. У 1940-я гг., калі Ба Дзінь піша раман «Халодная ноч», тэма сям'і застаецца надзвычай папулярнай, з'яўляецца шэраг новых тэкстаў такіх аўтараў, як Лао Шэ (老舍 Lǎo Shě, 1899–1966), Ван Сіян (王西彦 Wáng Xīyàn, 1914–1999), Дзінь І (靳以 Jìn Yǐ, 1909–1959), Шы Туо (师陀 Shī Tuó, 1910–1988), Дуанму Хунлян (端木蕻良 Duānmù Hóngliáng, 1912–1996), Джао Шулі (赵树理 Zhào Shùlǐ, 1906–1970) [2, с. 14].

Гао Дзінь акрэслівае змены ў стаўленні да сям'і ў творчасці Ба Дзіня як паступовы пераход ад бунту, сыходу з дому да разбурэння сям'і, асэнсавання гэтага працэсу і, нарэшце, да вяртання ў сям'ю, яе прыняцця [1, с. 18]. Асаблівае значэнне тут мае раман «Халодная ноч», дзе аўтар

пераасэнсоўвае ідэі «руху 4-га мая». Даследчык адзначае: «“Сям’я” сімвалізавала адміранне старога і нараджэнне новага, але тады, калі пішацца “Халодная ноч”, развіццё новага ідзе зусім не паспяхова і нават вядзе да гібелі» [1, с. 18]. Прычынай такіх зменаў называецца гістарычны кантэкст эпохі.

Сутыкненне розных культур, асабістага і сацыяльнага ператвараецца ў тэксце ў рухальнік сюжэта, калі канфлікт паміж ідэйна рознымі героямі змяшчаецца ў цэнтры твора [1, с. 20]. Канфлікт асобы і сям’і выяўляецца ў праблеме захавання гонару. Рэпутацыя ў межах канфуцыянскай маралі мела для чалавека і сям’і крытычнае значэнне, таму ў любых абставінах важна было захаваць твар, што часта рабілася за кошт ахвяравання асабістымі каштоўнасцямі і ігнаравання ўласных перажыванняў. Такі погляд падкрэслівае ролю чужога меркавання для самавызначэння чалавека, выводзячы стаўленне іншых на адну з цэнтральных пазіцый у пошуку чалавекам месца ў грамадстве. У рамане «Халодная ноч» падатлівы, памяркоўны, лагодны характар Вана Вэньсюаня выяўляецца ў няздольнасці героя дзейнічаць паводле ўласных жаданняў: Ван Вэньсюань хоча выбачыцца перад жонкай, але не робіць гэтага, каб не злаваць маці, ці, наадварот, хоча абараніць маці, але не хоча крыўдзіць жонку [1, с. 21].

Галоўны герой пастаянна хоча нешта сказаць і не кажа, хоча зрабіць і не робіць, што перадае ўнутраную супярэчнасць. Фармальным выяўленнем немагчымасці выказацца выступаюць такія прыёмы, як унутраны маналог і эпістальныя ўстаўкі. Будучы не ў стане гаварыць і дзейнічаць, герой замыкаецца ў прасторы ўласных рэакцый і разваг: 他想：进去找她讲话罢？——不好，说不定会把事情弄糟。那么回书店去，等着另一个机会，再找她谈话罢。——不好，他放不下心 Ён [Ван Вэньсюань] думае: Зайсці і пагаварыць з ёй [Дзэн Шушэн]? – Кепска, можа быць, стане толькі горш. Тады вярнуцца ў тыпаграфію і пачакаць іншага шанцу, паспрабаваць пагаварыць з ёй пазней. – Кепска, ён не можа супакоіцца’ [24].

Лісты герояў выступаюць кампазіцыйнай асаблівасцю апошніх раздзелаў твора, калі Ван Вэньсюань і Дзэн Шушэн, разлучаныя адлегласцю, маюць яшчэ менш магчымасцей для размовы, што чарговы раз падкрэслівае канфлікт і адсутнасць паразумення паміж персанажамі: 他又盼望着第三封信，他相信它一定比第二封信长。过了一个星期，第三封信到了。它却是一封很短的信 ‘Ён [Ван Вэньсюань] нецярпліва чакаў трэцяга ліста, ён быў перакананы, што гэты ліст будзе даўжэйшы за другі. Мінуў тыдзень, прыйшоў трэці ліст. Але ён быў вельмі кароткім’ [Там жа].

Канфлікт асобы і сям'і істотна ўскладняецца сацыяльнымі цяжкасцямі, якія прыносяць вайна. Пасля нападу японскіх войскаў многім людзям давялося ўцякаць у іншыя гарады (такі лёс спасцігнуў і самога Ба Дзіня), што прывяло да страты звыклага асяродку і знішчэння адносна спакойных умоў, неабходных для развіцця культуры. Адукаваная моладзь ператварылася ў нікому не патрэбных, лішніх людзей, што Ба Дзінь выяўляе ў «Халоднай ночы» [1, с. 24]. Так, марай герояў было стварэнне сваёй навучальнай установы, што, відавочна, стала немагчымым ва ўмовах вайны, пазбавіла Вана Вэньсюаня і Дзэн Шушэн вялікай часткі таго, што трымала іх разам, і ў рэшце рэшт прывяло да разбурэння сям'і [24]. Ідэйны канфлікт абумоўлівае асабістыя супярэчнасці паміж героямі, што надае твору зместава-фармальную цэласнасць, калі характэрная для эпохі праблематыка выяўляецца ў сюжэтай дынаміцы рамана.

Паводле даследчыка Ся Джыціна, лёс герояў «Халоднай ночы» не толькі раскрывае лёс чалавека ў надзвычай складаны для Кітая перыяд, але, шырэй, паказвае непераадольныя маральныя цяжкасці, з якімі сутыкаецца звычайны чалавек, які застаецца сумленным [25]. Такі сюжэты ход, як смерць героя ў дзень завяршэння вайны, змяняе разуменне абставін як крыніцы пакутаў. Вайна з усімі яе наступствамі бачыцца як фактар пагаршэння сітуацыі, але не як першасная прычына катастрофы, якую варта шукаць у грамадстве ў цэлым – у праблеме сутыкнення традыцыі і новых ідэй [25, с. 88]. Трагедыя дадзенага перыяду заключаецца ў тым, што «рух 4-га мая» пры ўсёй прагрэсіўнасці ідэй не здолеў сфармаваць рэальных падстаў для развіцця грамадства, выявіў канфлікт паміж традыцыйнай і новай культурай, вырашэнне якога патрабавала не рэзкага адмаўлення былога, а больш глыбокай рэфлексіі і пошуку больш трывалага апірышча.

Такім чынам, у 1920-я гг. ў Кітаі панавалі ідэі «руху 4-га мая», «руху за новую культуру», якія выявіліся ў творчасці Ба Дзіня. Ранні перыяд творчасці пісьменніка характарызуецца выяўленнем бунту супраць старога ладу, надзеі моладзі на хуткія змены ў грамадстве і веры ў абсалютную каштоўнасць асабістай свабоды. Пад уплывам складанай сацыяльна-эканамічнай сітуацыі ў Кітаі, якая пагоршылася з пачаткам вайны, у творах Ба Дзіня з'яўляецца няпэўнасць, расчараванне ў прагрэсіўных ідэях, трагізм лёсу інтэлігенцыі, якая была носбітам новых поглядаў. Ба Дзінь пераасэнсоўвае ідэі «руху 4-га мая», пераходзячы ад захаплення прагрэсіўнымі ідэямі да асэнсавання доўгага шляху да фармавання новага грамадства, ускладненага глыбокім канфліктам паміж сучаснымі каштоўнасцямі і традыцыйнай мараллю.

ЛИТАРАТУРА

1. 高谨 从《寒夜》婆媳关系看巴金对五四精神的反思 (Гао Дзінъ. Погляд на асэнсаванне Ба Дзінем ідэй «4-га мая» праз адносiны свекрывi і нявесткi ў «Халоднай ночы») / 高谨. – 四川师范大学, 2014. – 42页.
2. 袁美勤 论巴金30–40年代创作转向 (Юань Мэйцінь. Пра змену кірунку ў творчасці Ба Дзіня 30–40 гадоў) / 袁美勤. – 苏州大学, 2006. – 42页.
3. 李大钊 由经济上解释中国近代思想变动的的原因 (Лі Даджао. Тлумачэнне прычын змен у сучасным кітайскім мысленні з эканамічнага гледзішча) / 李大钊. – 新青年, 1920. – 第7 (2)期. – 48页.
4. 谭桂林 论中国现代文学的漂泊母题 (Тань Гуэйлінь. Пра тэму блукання як галоўную тэму сучаснай кітайскай літаратуры) / 谭桂林. – 中国社会科学, 1998. – 第2期. – 146页.
5. 李泽厚 中国现代思想史论 (Лі Дзэхоў. Гістарычнае эсэ «Сучаснае кітайскае мысленне») / 李泽厚. – 北京: 生活·读书·新知三联书店, 2008. – 13页.
6. 李永东 颓败的家族——家族小说的文化与叙事研究 (Лі Юндун. Заняпаля сям'я – Культурны і наратыўны аналіз сямейнага рамана) / 李永东. – 上海: 生活·读书·新知三联书店, 2011. – 2页.
7. 辜也平 传统叙事母题的现代意义——《寒夜》人物论 (Гу Епін. Сучасны сэнс галоўнай тэмы традыцыйнага аповеду – Аналіз персанажаў «Халоднай ночы») / 辜也平. – 中国现代文学研究丛刊, 1998. – 第1期.
8. 巴 Цзинь: Роль писателя в китайском обществе // Проблемы литературы Дальнего Востока: Сб. материалов Междунар. науч. конф., [посвящ. столетию Ба Цзиня]. – СПб., 2004. – С. 6–43.
9. Желуховцев, А. Н. Ба Цзинь: писатель-патриот / А. Н. Желуховцев // Проблемы Дальнего Востока. – 1983. – № 4. – С. 139–148.
10. Никольская, Л. А. Ба Цзинь (очерк творчества) / Л. А. Никольская. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 102 с.
11. Делюсин, Л. П. Ба Цзинь и «культурная революция» / Л. П. Делюсин // XXVII НК ОГК. – 1996. – С. 147–159.
12. Коробова, А. Н. Эволюция творчества Фэн Цицзя: от остроконфликтных сюжетов к «прозе родного города»: дис. ... канд. фил. наук : 10.01.03 / А. Н. Коробова. – СПб., 2009. – 208 л.
13. Никитина, А. А. Эволюция персониферы китайской прозы второй половины XX века: дис. ... канд. фил. наук : 10.01.03 / А. А. Никитина. – СПб., 2017. – 406 л.
14. Родионов, А. А. Национальный характер китайцев в творчестве Лао Шэ: дис. ... канд. фил. наук : 10.01.03 / А. А. Родионов. – СПб., 2001. – 331 л.

15. Трунова, А. С. Влияние классического романа Цао Сюэциня «Сон в красном тереме» (XVIII в.) на литературный процесс современного Китая : дис. ... канд. фил. наук : 10.01.03 / А. С. Трунова. – М., 2017. – 391 л.
16. Гао Ман Ба Цзинь и русская литература / Гао Ман // Проблемы Дальнего Востока. – 2004. – № 5. – С. 147–155.
17. У Хао. Поетика пейзажу в російській і китайській прозі першої третини ХХ століття (на матеріалі творів А. П. Чехова, І. О. Буніна, Лао Ше і Ба Цзіня) : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.01.05 / У Хао ; Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2007. – 20 с.
18. 毛斯琪《寒夜》对《五四》精神的疏离 (Мао Сыці. Адыход ад настрояў «4-га мая» ў «Халоднай ночы») / 毛斯琪 // 文学教育. – 武汉市 : 长江文艺出版社, 2019. – 第2期. – 36–37页.
19. 钱理群, 温儒敏, 吴福辉. 中国现代文学三十年 (修订本) (Цень Ліцюнь, Вэнь Жумінь, Ву Фухуэй. Трыццаць гадоў сучаснай кітайскай літаратуры (выпраўленае выданне)) / 钱理群, 温儒敏, 吴福辉. – 北京 : 北京大学出版社, 1998. – 205页.
20. 郑献芹 发人深思的爱情悲剧——读《寒夜》 (Джэн Сяньцінь. Трагедыя каханья, якая вымушае задумацца – чытаючы «Халодную ноч») / 郑献芹. – 殷都学刊, 1993. – 第1期.
21. 林科吉 家的破亡与中国现代知识者的窘困——读巴金《寒夜》 (Лінь Кэдзі. Разбурэнне сям'і і цяжкасці сучаснай кітайскай інтэлігенцыі – чытаючы «Халодную ноч» Ба Дзіня) / 林科吉 // 渝西学院学报. – 重庆 : 2002. – 第4期. – 86–90页.
22. 陈国恩 伦理革命的困境和传统文化的绵延——从鲁迅的《伤逝》到巴金的《寒夜》 (Чэнь Гуоэнь. Цяжкасці маральнай рэвалюцыі і непарарыўнасць традыцыйнай культуры – ад «Смутку па памерлым» Лу Сюня да «Халоднай ночы» Ба Дзіня) / 陈国恩 // 贵州社会科学. – 2010. – 第3期. – 85–90页.
23. 鲁迅 娜拉走后怎样 (Лу Сюнь. Што адбылося з Норай пасля сыходу) [Электронны рэсурс] / 鲁迅. – Рэжым доступу: <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1731664131904686022&wfr=spider&for=pc>. – Дата доступу: 10.12.2023.
24. 巴金 寒夜 (Ба Дзінь. Халодная ноч) [Электронны рэсурс] / 巴金. – Рэжым доступу: <https://www.pscun.cc/xs/19/19701>. – Дата доступу: 14.12.2023.
25. 夏志清 中国现代小说史 (Ся Джыцін. Гісторыя сучаснай кітайскай апавядальнай прозы) / 夏志清. – 桂林 : 广西师范大学出版社, 2014. – 278页.

Поступила в редакцию 29.03.2024